

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΝΙΚΟΛΟΥΔΑΚΗΣ ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ
(Προσφυγή αριθ. 35322/12)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ
26 Μαρτίου 2020

Η απόφαση αυτή θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με τα οριζόμενα από το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης. Μπορεί να αποτελέσει το αντικείμενο διορθώσεων ως προς την μορφή.

Στην υπόθεση Νικολουδάκης κατά Ελλάδας.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (πρώτο τμήμα), συνεδριάζοντας σε Τμήμα, αποτελούμενο από τους εξής:

Ksenija Turković, *πρόεδρος,*

Krzysztof Wojtyczek,

Λίνος-Αλέξανδρος Σισιλιάνος,

Aleš Pejchal,

Armen Harutyunyan,

Pere Pastor Vilanova,

Tim Eicke, *δικαστές,*

και Renata Degener, *αναπληρώτρια γραμματέας τμήματος,*

Αφού διασκέφθηκε σε δικαστικό συμβούλιο στις 3 Μαρτίου 2020,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, η οποία ελήφθη την πιο πάνω ημερομηνία:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η παρούσα υπόθεση αφορά την μη εκτέλεση των αποφάσεων των πολιτικών και των διοικητικών δικαστηρίων οι οποίες αναγνώριζαν τους ανιόντες των προσφευγόντων κυρίους ενός οικοπέδου και διέτασσαν εκείνους που το κατείχαν παρανόμως να το αποδώσουν και να κατεδαφίσουν τις παράνομες κατασκευές που υπήρχαν πάνω σε αυτό.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

2. Οι προσφεύγοντες γεννήθηκαν το 1939 και το 1946 και είναι κάτοικοι Χανίων Κρήτης. Εκπροσωπήθηκαν από τους κυρίους Χρ. Χρυσανθάκη και Ε. Νικολούδη, δικηγόρους Αθηνών και Χανίων αντίστοιχα.

3. Η ελληνική κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τις εντεταλμένες του αντιπροσώπου της, κυρία Γ. Παπαδάκη, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και κυρία Σ. Παπαϊωάννου, δικαστική αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

4. Στις 28 Ιουλίου 1989, οι αδελφοί Ι.Ο., Π.Ο. και Ε.Ο. προσέφυγαν ενώπιον του ειρηνοδίκη Χανίων με μία αγωγή με αίτημα να αναγνωρισθούν συγκύριοι ενός οικοπέδου που ευρίσκεται στα Σφακιά και το οποίο είχε καταληφθεί από οκτώ άλλα πρόσωπα. Οι αδελφές Χρυσή Νικολούδη (η μητέρα των προσφευγόντων), Ε.Μ. και Α.Π. παρενέβησαν στην διαδικασία ζητώντας να αναγνωρισθούν εξ αδιαιρέτου συγκύριες με τα οκτώ πιο πάνω αναφερόμενα πρόσωπα.

5. Με την απόφαση με αριθμό 7/1991, ο ειρηνοδίκης αναγνώρισε τους αδελφούς Ι.Ο., Π.Ο. και Ε.Ο. εξ αδιαιρέτου συγκυρίους του εν λόγω οικοπέδου.

6. Οι αδελφές Χρυσή Νικολούδη, Ε.Μ. και Α.Π. καθώς και τα οκτώ πιο πάνω αναφερόμενα πρόσωπα άσκησαν εφέσεις κατά της απόφασης του ειρηνοδίκη ενώπιον του μονομελούς πρωτοδικείου Χανίων. Με την απόφασή του με αριθμό 367/1995, το μονομελές πρωτοδικείο Χανίων έκανε δεκτή την έφεση που άσκησαν οι τρεις αδελφές και διέταξε τους τρεις αδελφούς να τους αποδώσουν το οικόπεδο. Με την με αριθμό 361/1997 απόφασή του, ο Άρειος Πάγος επικύρωσε την απόφαση με αριθμό 367/1995.

7. Την 1^η Μαρτίου 1995, η πολεοδομική υπηρεσία της νομαρχίας Χανίων είχε διαπιστώσει, σε μία έκθεση η οποία συντάχθηκε μετά από επιτόπια αυτοψία, ότι ο Π.Ο. είχε κατασκευάσει τέσσερα κτίσματα άνευ αδείας πάνω στο εν λόγω οικόπεδο. Στις 3 Μαΐου 1995, η Επιτροπή Κρίσεων Αυθαιρέτων απέρριψε μία ένσταση την οποία είχε καταθέσει ο Π.Ο. κατά της πιο πάνω αναφερόμενης έκθεσης αυτοψίας. Την 1^η Σεπτεμβρίου 1995, επιβλήθηκε επίσης πρόστιμο στον Π.Ο. για αυθαίρετη κατασκευή.

8. Στην βάση της πιο πάνω αναφερόμενης απόφασης της Επιτροπής και της απόφασης αριθ. 367/1995 του Αρείου Πάγου, ο νομάρχης Χανίων διέταξε, στις 13 Ιανουαρίου 1998, την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών από ένα συνεργείο της νομαρχίας ή από τον Π.Ο., των εξόδων της κατεδάφισης βαρυνόντων τον τελευταίο (απόφαση αριθ. 61/1998). Η απόφαση αυτή κοινοποιήθηκε επίσης στον Π.Ο., στον προσφεύγοντα και στο τοπικό αστυνομικό τμήμα.

9. Προς το τέλος του έτους 1998, οι τρεις αδελφές οι οποίες είχαν παρέμβει στην αρχική διαδικασία ζήτησαν από τις αρχές να επιταχύνουν την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών και την απόδοση του οικοπέδου. Με την απόφαση με αριθμό 400/1999 και με την απόφαση με αριθμό 50/2000, το μονομελές πρωτοδικείο Χανίων και το εφετείο Κρήτης απέρριψαν την ανακοπή η οποία είχε ασκηθεί από τους Ι.Ο., Π.Ο. και Ε.Ο. κατά της πιο πάνω αναφερόμενης αίτησης.

10. Απαντώντας σε μία ερώτηση της Περιφέρειας Κρήτης ως προς την δυνατότητα να προβούν στην κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών, η διεύθυνση πολεοδομίας Χανίων απήντησε, στις 16 Οκτωβρίου 2000, με μία επιστολή η οποία κοινοποιήθηκε μεταξύ άλλων στον προσφεύγοντα Ιωάννη Νικολουδάκη, ότι δεν διέθετε ούτε τον εξοπλισμό ούτε το προσωπικό που απαιτούνταν για να προβεί στην κατεδάφιση. Ανέφερε επίσης ότι το διάταγμα 267/1998 προέβλεπε την δυνατότητα για τους κυρίους του οικοπέδου να προβούν οι ίδιοι στην κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών.

11. Το 2001, η διεύθυνση πολεοδομίας Χανίων προέβη στην δημοσίευση μιας προκήρυξης διαγωνισμού προκειμένου να εξευρεθεί ένας εργολάβος ο οποίος θα αναλάμβανε την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών στον νομό Χανίων. Εν τούτοις, στα ανοίγματα των προσφορών τα οποία έλαβαν χώρα στις 10 Σεπτεμβρίου και στις 7 Νοεμβρίου 2001, δεν εμφανίσθηκε κανείς συμμετέχων και ο διαγωνισμός κηρύχθηκε άγονος.

12. Στην συνέχεια, η Νομαρχιακή Επιτροπή Χανίων αποφάσισε να θέσει και πάλι σε δημοπρασία το έργο απευθυνόμενη στην Ένωση εργολάβων δημοσίων έργων του νομού Χανίων, αλλά κανένα μέλος της ένωσης αυτής δεν εξεδήλωσε ενδιαφέρον για το έργο. Η Νομαρχιακή Επιτροπή θεώρησε τότε ότι δεν συνέτρεχε λόγος διεξαγωγής ενός τρίτου διαγωνισμού και, στις 10 Δεκεμβρίου 2001, ενημέρωσε τον προσφεύγοντα Γεώργιο-Ιάκωβο Νικολουδάκη ότι δεν ήταν σε θέση, την εποχή εκείνη, μα προβεί στην κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών. Επίσης, μέσα στο πλαίσιο της σύστασης ενός συνεργείου κατεδάφισης από την οικογένεια Νικολουδάκη, η διεύθυνση πολεοδομίας ζήτησε από τον Γεώργιο-Ιάκωβο Νικολουδάκη να της κοινοποιήσει τα στοιχεία των εμπλεκόμενων εργατών και τον τύπο των μηχανημάτων τα οποία θα

χρησιμοποιούνταν για την κατεδάφιση. Εν τούτοις, εκ νέου δεν κατέστη δυνατόν να διατεθούν εργάτες για την κατεδάφιση.

13. Κατά την διάρκεια μιας νέας απόπειρας κατεδάφισης η οποία έγινε αυτή τη φορά από την Περιφέρεια Κρήτης, η διεύθυνση πολεοδομίας Χανίων δημοσίευσε, στις 28 Αυγούστου 2002, μία προκήρυξη διαγωνισμού για να ευρεθεί ένας εργολάβος να αναλάβει την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών. Εν τούτοις, η προκήρυξη αυτή δεν είχε συνέχεια λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος εκ μέρους επιχειρήσεων ειδικευμένων στα δημόσια έργα. Η Ένωση εργολάβων δημοσίων έργων του νομού Χανίων ενημέρωσε την Περιφέρεια Κρήτης ότι αυτή η έλλειψη ενδιαφέροντος οφειλόταν στις δυσχέρειες που παρουσίαζε το έργο της κατεδάφισης (απότομη πλαγιά, αδυναμία πρόσβασης οχημάτων και μηχανημάτων, κλπ.).

14. Στις 18 Αυγούστου 2003, η διεύθυνση συντήρησης έργων ενημέρωσε τον γενικό διευθυντή της Περιφέρειας Κρήτης ότι αδυνατούσε να αναλάβει τα μέτρα της κατεδάφισης.

15. Το 2005, η διεύθυνση πολεοδομίας Χανίων δημοσίευσε μία νέα προκήρυξη διαγωνισμού για την εξεύρεση εργολάβου ο οποίος θα αναλάμβανε την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών, αλλά ο διαγωνισμός αυτός αποδείχθηκε επίσης άγονος.

16. Εν τω μεταξύ, στις 2 Φεβρουαρίου 1998, ο Π.Ο. είχε προσφύγει ενώπιον του διοικητικού εφετείου Χανίων με μία αίτηση ακύρωσης της απόφασης με αριθμό 61/1998 με την οποία ο νομάρχης Χανίων είχε διατάξει την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών. Με την με αριθμό 27/2007 απόφασή του, το διοικητικό εφετείο απέρριψε την αίτηση ως απαράδεκτη για τον λόγο ότι η πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση δεν ήταν εκτελεστή αφ'εαυτής, αλλά είχε ληφθεί κατ'εκτέλεση της απόφασης της 3 Μαΐου 1995 της Επιτροπής που ήταν αρμόδια να αποφανθεί επί του αυθαίρετου χαρακτήρα των κτηρίων, η οποία απόφαση όμως δεν αποτελούσε το αντικείμενο της αίτησης ακύρωσης.

17. Ο Π.Ο. κατέθεσε αίτηση αναίρεσης κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

18. Στις 19 Νοεμβρίου 2008, το Συμβούλιο της Επικρατείας απέρριψε αυτήν την αίτηση αναίρεσης για τυπικούς λόγους (απόφαση αριθ. 3355/2008, η οποία καθαρογράφηκε και θεωρήθηκε στις 30 Μαρτίου 2009). Προς τον σκοπό της υποστήριξης της απόφασης του νομάρχη, οι προσφεύγοντες παρενέβησαν στην διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας ως εξ αδιαθέτου κληρονόμοι της αρχικής παρεμβαίνουσας Χρυσής Νικολουδάκη, η οποία ήταν η μητέρα τους. Εκτιμώντας ότι οι προσφεύγοντες είχαν έννομο συμφέρον, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η παρέμβασή τους ήταν παραδεκτή.

19. Μετά από αίτηση των προσφευγόντων, η διεύθυνση πολεοδομίας Χανίων διερεύνησε εκ νέου, στις 6 Απριλίου και στις 6 και 21 Μαΐου 2010, την δυνατότητα ανάθεσης της κατεδάφισης των αυθαιρέτων κατασκευών μέσα στον νομό των Χανίων, συμπεριλαμβανομένων και των κατασκευών οι οποίες ευρίσκονται μέσα στο οικόπεδο των προσφευγόντων.

20. Στις 5 Νοεμβρίου 2010, οι προσφεύγοντες ζήτησαν μία ακόμη φορά από την νομαρχία Χανίων να προβεί στην κατεδάφιση των πιο πάνω αναφερομένων αυθαιρέτων κατασκευών. Εν τούτοις, μετά από την ψήφιση του νόμου 3852/2010 ο οποίος μετέθεσε την αρμοδιότητα για την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης, η νομαρχία τους απήντησε ότι είχε διαβιβάσει τον φάκελο στην Διοίκηση αυτή.

21. Στις 20 Ιουλίου, στις 27 Οκτωβρίου, στις 31 Οκτωβρίου και στις 15 Δεκεμβρίου 2011, οι προσφεύγοντες απηύθυναν μέσω δικαστικό επιμελητή μία επιστολή στην Περιφέρεια Κρήτης, στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης, στην διεύθυνση πολεοδομίας του Δήμου Χανίων και στον Δήμο Σφακίων. Αυτοί παραπονούνταν για την αδράνεια της διοίκησης και τους καλούσαν να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών.

22. Οι προσφεύγοντες αναφέρουν ότι αστυνομικοί είχαν κληθεί να απομακρύνουν τους κατέχοντες των αυθαιρέτων κτισμάτων, αλλά είχαν δεχθεί πυροβολισμούς εκ μέρους των τελευταίων και ένας από τους αστυνομικούς είχε τραυματιστεί.

ΤΟ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟ ΕΘΝΙΚΟ ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ Η ΠΡΑΚΤΙΚΗ

23. Τα εφαρμοστέα άρθρα του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας έχουν ως εξής:

Άρθρο 927

«Η αναγκαστική εκτέλεση γίνεται με επιμέλεια εκείνου που έχει δικαίωμα να την ενεργήσει, ο οποίος δίνει (...) τη σχετική εντολή σε ορισμένο δικαστικό επιμελητή και ορίζει τον τρόπο και αν είναι δυνατό και τα αντικείμενα επάνω στα οποία θα γίνει η εκτέλεση (...)»

Άρθρο 929 § 2

«Ο δικαστικός επιμελητής μπορεί να ζητεί τη βοήθεια της αρχής που είναι αρμόδια για την τήρηση της τάξης, η οποία οφείλει να παρέχει τη συνδρομή της.»

24. Το άρθρο 17 του νόμου 1337/1983 με τον τίτλο «Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις» προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. Τα αυθαίρετα κτίσματα ή κατασκευές εν γένει που ανεγείρονται μετά την 31.1.1983 εντός ή εκτός εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων ή οικισμών που υπάρχουν πριν από το έτος 1923 (...) κατεδαφίζονται υποχρεωτικά από τους κυρίους (...) έστω και αν έχει αποπερατωθεί η κατασκευή ή αν το κτίσμα κατοικείται ή χρησιμοποιείται με οποιοδήποτε τρόπο (...).

2. Εκτός από την κατεδάφιση επιβάλλεται: α) πρόστιμο ανέγερσης αυθαιρέτου. β) πρόστιμο διατήρησης αυθαιρέτου.

(...)

5. Η αρμόδια πολεοδομική αρχή μπορεί και αυτεπάγγελτα να προβαίνει στην κατεδάφιση του αυθαιρέτου. Στην περίπτωση αυτή τα έξοδα κατεδάφισης (...) καταλογίζονται σε βάρος των κατά την προηγούμενη παράγραφο υποχρέων.

(...)

25. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η χρήση στην παράγραφο 5 του άρθρου 17 της έκφρασης «η αρμόδια πολεοδομική αρχή μπορεί και αυτεπάγγελτα να προβαίνει στην κατεδάφιση του αυθαιρέτου» υπονοεί ότι η διοίκηση έχει μία

διακριτική ευχέρεια, και όχι μία δέσμια αρμοδιότητα, να αποφασίσει ή όχι να προβεί στην κατεδάφιση. Πρέπει συνεπώς να γίνει διάκριση της περίπτωσης αυτής με εκείνες όπου η διοίκηση είναι υποχρεωμένη να ενεργήσει όταν πρόκειται για την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών σε δημόσιους χώρους, σε κοινόχρηστους χώρους ή στην παράκτια ζώνη.

26. Το άρθρο 6 του διατάγματος 267/1998 με τον τίτλο «Διαδικασία χαρακτηρισμού και κατεδάφισης νέων αυθαιρέτων κατασκευών, τρόπος εκτίμησης της αξίας και καθορισμός του ύψους των προστίμων αυτών» ορίζει τα εξής:

«1. Η κατεδάφιση αυθαιρέτων ενεργείται από συνεργείο της αρμόδιας πολεοδομικής υπηρεσίας που αποτελείται από κατάλληλο προσωπικό και με τον αναγκαίο εξοπλισμό. Ο Νομάρχης μπορεί να εγκρίνει τη δημιουργία περισσότερων συνεργείων, την ενίσχυσή τους από προσωπικό άλλων υπηρεσιών και την παροχή κάθε δυνατής αρωγής. Σε περίπτωση αδυναμίας συγκρότησης συνεργείου κατά νομό είναι δυνατό μετά από αιτιολογημένη πρόταση του Νομάρχη να συγκροτηθεί συνεργείο που υπάγεται στην αρμόδια Περιφερειακή Υπηρεσία Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος, με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας.

2. Η κατεδάφιση αυθαιρέτων κτισμάτων είναι δυνατόν να γίνεται και με ειδική εργολαβία κατά τις διατάξεις του Ν.Δ. 1266/1972 «Περί εκτελέσεως Δημοσίων Έργων», όπως ισχύει κάθε φορά. Όταν το αυθαίρετο υπάγεται στις περιπτώσεις της παρ. 2 του άρθρου 15 του Ν. 1337/1983, μπορεί για την κατεδάφισή του, να διατεθούν μέσα από οποιονδήποτε τρίτο και μετά από σχετική απόφαση του οικείου Νομάρχη.

3. Κατά την κατεδάφιση του αυθαιρέτου μπορεί να παρίστανται αστυνομικά όργανα για την πρόληψη και καταστολή τυχόν άδικων πράξεων. Στην περίπτωση που η προσπέλαση στο αυθαίρετο εμποδίζεται (...), ζητείται η συνδρομή της Εισαγγελικής Αρχής. Στην περίπτωση που απαιτείται απομάκρυνση των ενοίκων, αυτή γίνεται από αστυνομικά

όργανα, η δε εκκένωση του αυθαίρετου γίνεται από το συνεργείο κατεδάφισης. (...)»

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟ

I. ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΩΝ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 § 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 1 ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡΙΘ. 1

27. Επικαλούμενοι το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης, οι προσφεύγοντες καταγγέλλουν την μη εκτέλεση των αποφάσεων των πολιτικών και των διοικητικών δικαστηρίων και παραπονούνται ιδίως διότι οι αρχές δεν έλαβαν κάποιο μέτρο προκειμένου να αποβάλουν από την ιδιοκτησία τους εκείνους οι οποίοι την είχαν καταλάβει παρανόμως και να κατεδαφίσουν τις αυθαίρετες κατασκευές που υπήρχαν σε αυτήν. Επικαλούμενοι το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 της Σύμβασης, οι προσφεύγοντες παραπονούνται επίσης διότι η μη εκτέλεση των αποφάσεων οι οποίες εκδόθηκαν υπέρ της προσέβαλε επίσης το δικαίωμά τους στον σεβασμό της περιουσίας τους.

Τα πιο πάνω άρθρα έχουν ως εξής:

Άρθρο 6 της Σύμβασης

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικαίως (...) υπό (...) δικαστηρίου (...) το οποίον θα αποφασίση είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...)»

Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1

«Παν φυσικόν ή νομικόν πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθή της ιδιοκτησίας αυτού εμμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπομένους, υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους.

Αι προαναφερόμεναι διατάξεις δεν θίγουσι το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέση εν ισχύϊ Νόμους ους ήθελε κρίνει αναγκαίους προς ρύθμισιν της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιον συμφέρον ή προς εξασφάλισιν της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.»

Α. Επί του παραδεκτού

28. Κατά πρώτο λόγο, η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει την προσφυγή λόγω έλλειψης της ιδιότητας του θύματος εκ μέρους των προσφευγόντων. Υποστηρίζει ότι, αν και οι προσφεύγοντες επικαλούνται τις αποφάσεις με αριθμούς 367/1995 του πολυμελούς πρωτοδικείου και 361/1997 του Αρείου Πάγου, οι οποίες εκδόθηκαν μέσα στο πλαίσιο μιας διαδικασίας στην οποία είχε παρέμβει η μητέρα τους και η έκβαση της οποίας υπήρξε ευνοϊκή για την τελευταία, δεν υποβάλλουν παρά ταύτα κάποιο έγγραφο που να αποδεικνύει από την φύση του ότι είναι πράγματι οι εξ αδιαθέτου κληρονόμοι της μητέρας τους.

29. Κατά δεύτερο λόγο, η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει την προσφυγή λόγω την μη τήρησης της προθεσμίας των έξι μηνών. Υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες προσέφυγαν ενώπιον του Δικαστηρίου περισσότερο από έξι μήνες μετά την απόφαση με αριθμό 61/1998 του νομάρχη Χανίων η οποία διέταξε την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών, περισσότερο από έξι μήνες μετά την απόφαση με αριθμό 361/1997 του Αρείου Πάγου και περισσότερο από έξι μήνες μετά την απόφαση με αριθμό 3355/2008 του Συμβουλίου της Επικρατείας.

30. Κατά τρίτο λόγο, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες δεν εξήντλησαν τα εθνικά ένδικα μέσα διότι δεν άσκησαν την αποζημιωτική αγωγή η οποία προβλέπεται από τα άρθρα 105 και 106 του εισαγωγικού νόμου του Αστικού Κώδικα. Κατά την άποψη της Κυβέρνησης, η αγωγή αυτή θα τους είχε επιτρέψει να επιτύχουν την εκ μέρους του δικαστηρίου αναγνώριση της παράλειψης των αρχών να τους αποδώσουν το οικοπέδο και να κατεδαφίσουν τις αυθαίρετες κατασκευές, καθώς και να ζητήσουν μία αποζημίωση για την υλική ζημία και την ηθική βλάβη.

31. Κατά τέταρτο λόγο, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η προσφυγή είναι *ratione personae* ασύμβατη με τις διατάξεις της Σύμβασης. Θεωρεί ότι η διαφορά μεταξύ της μητέρας των προσφευγόντων και των Ι.Ο., Π.Ο. και Ε.Ο. ήταν μία διαφορά μεταξύ ιδιωτών και ότι η ευθύνη της εκτέλεσης της απόφασης που διέτασσε την απόδοση του επιδικού οικοπέδου στην μητέρα των προσφευγόντων ανήκε στους διαδίκους και όχι στο Κράτος.

32. Οι προσφεύγοντες αμφισβητούν όλες τις ενστάσεις οι οποίες προβλήθηκαν από την Κυβέρνησης.

33. Όσον αφορά την πρώτη ένσταση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες είναι οι εξ αδιαιρέτου κληρονόμοι της μητέρας τους, Χρυσής Νικολουδάκη, η οποία ήταν διάδικος σε όλες τις διαδικασίες οι οποίες αφορούσαν το εν λόγω οικοπέδο. Σημειώνει επίσης ότι με αυτήν την ιδιότητα παρενέβησαν αυτοί στην διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, η οποία περατώθηκε με την απόφαση με αριθμό 3355/2008, και ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας κήρυξε την παρέμβασή τους παραδεκτή.

34. Όσον αφορά την δεύτερη ένσταση, το Δικαστήριο σημειώνει, αφ' ενός, ότι η απόφαση με αριθμό 361/1997 του Αρείου Πάγου αναγνώρισε την μητέρα των προσφευγόντων εξ αδιαιρέτου κυρία του εν λόγω οικοπέδου και διέταξε τους αντιδίκους της να της το αποδώσουν, και, αφ' ετέρου, ότι η απόφαση με αριθμό 3355/2008 του Συμβουλίου της Επικρατείας επικύρωσε την απόφαση του νομάρχη Χανίων η οποία διέταξε την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών. Σημειώνει εν τούτοις ότι, μέχρι σήμερα, σε καμία από τις αποφάσεις δεν δόθηκε συνέχεια. Εκτιμά ότι εν προκειμένω πρόκειται για μία συνεχή κατάσταση και ότι η εξάμηνη προθεσμία δεν μπορεί να αρχίσει να τρέχει ενόσω διατηρείται η κατάσταση αυτή (*Călin και λοιποί κατά Ρουμανίας*, αριθ. 25057/11, 34739/11 και 20316/12, §§ 58-60, 19 Ιουλίου 2016).

35. Όσον αφορά την τρίτη ένσταση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η αγωγή η οποία προβλέπεται από τα άρθρα 105 και 106 του εισαγωγικού νόμου του Αστικού Κώδικα έχει αποζημιωτικό χαρακτήρα και δεν επιτρέπει σε εκείνον που την ασκεί να ζητήσει από την διοίκηση να ενεργήσει προς την κατεύθυνση της απόδοσης ενός πράγματος ή της κατεδάφισης μιας αυθαίρετης κατασκευής. Προς τούτο, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ένα πρόσωπο το οποίο έχει επιτύχει την έκδοση μιας απόφασης σε βάρος του Δημοσίου δεν έχει συνήθως την υποχρέωση να εισαγάγει μία διακεκριμένη διαδικασία προκειμένου να επιτύχει την αναγκαστική εκτέλεσή της (*Sharxhi και λοιποί κατά Αλβανίας*, αριθ. 10613/16, § 93, 11 Ιανουαρίου 2018, *Burdov κατά Ρωσίας* (αριθ. 2), αριθ. 33509/04, § 68, 15 Ιανουαρίου 2009, *Μεταξάς κατά Ελλάδας*, αριθ. 8415/02, § 19, 27 Μαΐου 2004).

36. Όσον αφορά την τέταρτη ένσταση, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, αν και η διαφορά μεταξύ των προσφευγόντων και των αντιδίκων τους είναι μία ιδιωτική διαφορά, η αιτίαση των προσφευγόντων αναφέρεται στην παράλειψη ή την άρνηση της διοίκησης να μεριμνήσει για την εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων οι οποίες αναγνώριζαν τους ανιόντες τους κυρίους ενός πράγματος και διέταζαν τους αντιδίκους να τους το επιστρέψουν (βλέπε, *mutatis mutandis*, *Fuklev κατά Ουκρανίας*, αριθ. 71186/01, §§ 67 και 84, 7 Ιουνίου 2005).

37. Συμπερασματικά, το Δικαστήριο απορρίπτει το σύνολο των ενστάσεων οι οποίες προβλήθηκαν από την Κυβέρνηση.

38. Διαπιστώνοντας ότι η προσφυγή δεν είναι προδήλως αβάσιμη με την έννοια του άρθρου 35 § 3 α) της Σύμβασης και ότι δεν προσκρούει κατά τα λοιπά σε κάποιο άλλο λόγο απαραδέκτου, το Δικαστήριο την κηρύσσει παραδεκτή.

B. Επί της ουσίας

1. Άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης

α) Επιχειρήματα των διαδίκων

39. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι το εναγόμενο Κράτος αθέτησε απολύτως την υποχρέωσή του να οργανώσει ένα αποτελεσματικό σύστημα εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων. Εκθέτουν ότι η απόφαση με αριθμό 61/1998 του νομάρχη Χανίων, η οποία κρίθηκε νόμιμη από τις αποφάσεις με αριθμούς 27/2007 του διοικητικού εφετείου και 3355/2008 του Συμβουλίου της Επικρατείας, δημιούργησε την υποχρέωση της κατεδάφισης των αυθαιρέτων κατασκευών οι οποίες προσέβαλαν το δικαίωμα ιδιοκτησίας τους και ότι η υποχρέωση αυτή βάρυνε την διοίκηση διότι, κατά την γνώση τους, τέτοιες κατασκευές προσβάλλουν επίσης το περιβάλλον.

40. Οι προσφεύγοντες, προβάλλοντας το επιχείρημα ότι δεν επιτρέπεται η αυτοδικία, εκτιμούν ότι αδυνατούσαν να προβούν οι ίδιοι στην κατεδάφιση χωρίς την συνδρομή των αστυνομικών δυνάμεων.

41. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει, κατά πρώτο λόγο, ότι η παράλειψη της διοίκησης να εκτελέσει τις πράξεις οι οποίες εκδόθηκαν μέσα στο πλαίσιο της λειτουργίας της, όπως η απόφαση με αριθμό 61/1998 του νομάρχη Χανίων, και

όχι μέσα στο πλαίσιο μιας δικαστικής διαδικασίας, δεν παραβιάζει το δικαίωμα των προσφευγόντων για μία δίκαιη δίκη. Εκτιμά ότι το ισχύει όσον αφορά τις αποφάσεις με αριθμούς 27/2007 του διοικητικού εφετείου και 3355/2008 του Συμβουλίου της Επικρατείας, από τις οποίες δεν προκύπτει οποιαδήποτε υποχρέωση για την διοίκηση να συμμορφωθεί λαμβανομένων υπόψη των λόγων για τους οποίους τα δικαστήρια αυτά έθεσαν τέλος στις πράξεις των οποίων αυτά επιλήφθηκαν. Κατά τρίτο λόγο, η Κυβέρνηση εκτιμά ότι δεν θα μπορούσε να υπάρξει παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης παρά μόνον σε περίπτωση δέσμιας αρμοδιότητας της διοίκησης και όχι στις περιπτώσεις όπου η τελευταία έχει την διακριτική ευχέρεια να προβεί η ίδια στην κατεδάφιση ή να αναθέσει το έργο αυτό στους ιδιοκτήτες όταν αδυνατεί να ενεργήσει.

42. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται επίσης ότι η ευθύνη της κατεδάφισης των αυθαιρέτων κατασκευών δεν ανήκε αποκλειστικά στην διοίκηση, αλλά και στους ίδιους τους προσφεύγοντες, οι οποίοι φέρονται να μην χρησιμοποίησαν τις διαδικασίες αναγκαστικής εκτέλεσης των αποφάσεων των πολιτικών δικαστηρίων με τις οποίες αυτοί αναγνωρίστηκαν κύριοι του εν λόγω οικοπέδου και να μην προέβησαν οι ίδιοι στην κατεδάφιση. Ωστόσο, κατά την αντίληψη της Κυβέρνησης, η αδυναμία της διοίκησης να εξασφαλίσει η ίδια την κατεδάφιση ήταν αντικειμενικά δικαιολογημένη από τις άκαρπες προσπάθειες να ευρεθεί μία επιχείρηση δημοσίων έργων κατάλληλη να αναλάβει το έργο αυτό.

β) Εκτίμηση του Δικαστηρίου

43. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο το οποίο κατοχυρώνεται από το άρθρο 6 § 1 της Κυβέρνησης θα ήταν κενό περιεχομένου, αν η εθνική έννομη τάξη ενός Συμβαλλομένου Κράτους επέτρεπε το να παραμείνει μία τελεσίδικη και δεσμευτική δικαστική απόφαση ανενεργή σε βάρος ενός διαδίκου. Η εκτέλεση μιας απόφασης, οποιουδήποτε δικαστηρίου, πρέπει να θεωρείται ως αναπόσπαστο τμήμα της «δίκης» με την έννοια του άρθρου 6 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο έχει ήδη αναγνωρίσει ότι η πραγματική προστασία του διοικούμενου και η αποκατάσταση της νομιμότητας συνεπάγονται την υποχρέωση για την διοίκηση να συμμορφώνεται προς μία απόφαση

εκδοθείσα από το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο του Κράτους επί του ζητήματος (βλέπε, ιδίως, *Hornsby κατά Ελλάδας*, 19 Μαρτίου 1997, §§ 40 και επόμενες, *Recueil des arrêts et décisions*, 1997-II). Επιπλέον, υπογραμμίζει την ιδιαίτερη σημασία την οποία έχει η εκτέλεση των αποφάσεων της δικαιοσύνης μέσα στο πλαίσιο της διοικητικής δικαστικής διαδικασίας (*Ιερά Μονή Προφήτου Ηλίου Θήρας κατά Ελλάδας*, αριθ. 32259/02, § 34, 22 Δεκεμβρίου 2005).

44. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης ότι στην πηγή μιας πολύ μεγάλης πλειοψηφίας των ελληνικών υποθέσεως στις οποίες αυτό εκλήθη να εξετάσει αιτιάσεις ελκόμενες από την μη εκτέλεση αποφάσεων που εκδόθηκαν από διάφορα δικαστήρια ευρίσκονταν διαφορές οι οποίες έφεραν αντιμέτωπους, ενώπιον των δικαστηρίων αυτών, τους προσφεύγοντες με διάφορα όργανα του Κράτους. Στις υποθέσεις αυτές, το Δικαστήριο κατέληξε στην παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης αφού διαπίστωσε ότι, παρά την έκδοση αποφάσεων ευνοϊκών για τους προσφεύγοντες, η διοίκηση αρνούνταν να συμμορφωθεί προς τις αποφάσεις αυτές ή καθυστέρουσε να το πράξει.

45. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει προς τούτο ότι το δικαίωμα σε ένα δικαστήριο που κατοχυρώνεται από το άρθρο 6 προστατεύει επίσης την θέση σε εκτέλεση των τελεσιδίκων και υποχρεωτικών δικαστικών αποφάσεων οι οποίες, μέσα σε ένα Κράτος το οποίο σέβεται την υπεροχή του δικαίου, δεν μπορούν να παραμένουν ανενεργές προς βλάβη ενός διαδίκου. Κατά συνέπεια, η εκτέλεση μιας δικαστικής απόφασης δεν μπορεί να παρεμποδίζεται, ματαιώνεται ή καθυστερεί κατά τρόπο υπερβολικό (βλέπε την πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Fuklev*, §§ 83-84, την μη δημοσιευθείσα απόφαση *Burdov κατά Ρωσίας*, αριθ. 59498/00, § 34, 7 Μαΐου 2002, την πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Immobiliare Saffi κατά Ιταλίας*, §§ 63, 66, και *Hornsby κατά Ελλάδας*, 19 Μαρτίου 1997, *Recueil des arrêts et décisions*, 1997-II, σελ. 510-511, § 40).

46. Το Δικαστήριο δεν καλείται να εξετάσει κατά πόσον η εθνική έννομη τάξη είναι ικανή να εξασφαλίσει την εκτέλεση των αποφάσεων οι οποίες εκδίδονται από τα δικαστήρια. Πράγματι, έκαστο Συμβαλλόμενο Κράτος έχει την ευθύνη να εφοδιαστεί με ένα πρόσφορο και επαρκές νομικό οπλοστάσιο προκειμένου να εξασφαλίζει τον σεβασμό των θετικών υποχρεώσεων που το

βαρύνουν. Το Δικαστήριο έχει ως μοναδική αποστολή να εξετάζει αν στην προκείμενη περίπτωση τα μέτρα τα οποία ελήφθησαν από τις ελληνικές αρχές ήταν πρόσφορα και επαρκή (βλέπε, *mutatis mutandis*, την απόφαση *Ignaccolo-Zenide κατά Ρουμανίας* § 108, [GC], αριθ. 31679/96, ECHR 2000-I).

47. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι, όταν η διοίκηση αρνείται ή καθυστερεί να συμμορφωθεί προς μία απόφαση η οποία εκδόθηκε σε μία διαδικασία, όχι μόνον μεταξύ ενός ιδιώτη και του Κράτους, αλλά και μεταξύ δύο ιδιωτών, τούτο μπορεί να θέσει επίσης πρόβλημα σε σχέση με το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης. Πράγματι, το Κράτος, με την ιδιότητα του θεματοφύλακα της δημόσιας δύναμης, καλείται να επιδείξει επιμέλεια και να συνδράμει τον δανειστή στην εκτέλεση (*Sekulić και Kučević κατά Σερβίας*, αριθ. 28686/06 και 50135/06, §§ 54 και 55, 15 Οκτωβρίου 2013). Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης ότι τα Κράτη έχουν την θετική υποχρέωση να εγκαθιδρύσουν ένα σύστημα που να είναι αποτελεσματικό τόσο στην πράξη όσο και ως προς τον νόμο και που να επιτρέπει να εξασφαλίζεται η εκτέλεση των τελεσιδίκων δικαστικών αποφάσεων μεταξύ ιδιωτών (*Fouklev κατά Ουκρανίας*, αριθ. 71186/01, § 84, 7 Ιουνίου 2005). Μπορεί ως εκ τούτου να υπάρξει ευθύνη των Κρατών όσον αφορά την εκτέλεση μιας απόφασης από ένα πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, αν οι δημόσιες αρχές οι οποίες εμπλέκονται στις διαδικασίες εκτέλεσης δεν επιδειξουν την απαιτούμενη επιμέλεια ή και εμποδίσουν την εκτέλεση (*Bozza κατά Ιταλίας*, αριθ. 17739/09, § 44, 14 Σεπτεμβρίου 2017).

48. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η διοίκηση έχει μία διακριτική ευχέρεια, και όχι μία δέσμια αρμοδιότητα, όταν πρόκειται να συμμορφωθεί προς μία απόφαση της οποίας τα αντίδικα μέρη είναι ιδιώτες. Σημειώνει ότι η Κυβέρνηση στηρίζεται προς τούτο στην διατύπωση της παραγράφου 5 του άρθρου 17 του νόμου 1337/1983 η οποία ορίζει ότι «η αρμόδια πολεοδομική αρχή μπορεί και αυτεπάγγελτα να προβαίνει στην κατεδάφιση του αυθαίρετου» και υπονοεί, κατά την άποψη της Κυβέρνησης, ότι η διοίκηση έχει μία διακριτική ευχέρεια, και όχι μία δέσμια αρμοδιότητα, για να αποφασίσει ή όχι να προβεί στην κατεδάφιση.

49. Το Δικαστήριο δεν θα μπορούσε να κάνει δεκτή αυτή την ανάλυση της Κυβέρνησης. Η εγγύηση σχετικά με την εκτέλεση μιας δικαστικής απόφασης είναι αυτόνομη σε σχέση με τις επιταγές του εθνικού δικαίου. Είναι σαφές εξάλλου ότι οι εθνικές αρχές επιχείρησαν να συμμορφωθούν προς τις αποφάσεις οι οποίες εκδόθηκαν υπέρ των προσφευγόντων και των ανιόντων τους και ότι αυτές δεν απέσεισαν το εν λόγω καθήκον επικαλούμενες την νομοθεσία η οποία μνημονεύεται από την Κυβέρνηση.

50. Επίσης, το Δικαστήριο δεν διακρίνει κάποιο υπέρτερο συμφέρον ικανό να δικαιολογήσει το γεγονός ότι ένα πρόσωπο έναντι του οποίου ένα δικαστήριο εξέδωσε μία ευνοϊκή απόφαση απολαμβάνει προστασίας μικρότερης ανάλογα με το αν ο αντίδικος είναι ιδιώτης ή το Κράτος. Το Κράτος έχει μία θετική υποχρέωση να οργανώσει ένα σύστημα εκτέλεσης των αποφάσεων οι οποίες έχουν εκδοθεί από τα εθνικά δικαστήρια και να εξασφαλίζει την εκτέλεσή τους μέσα σε λογική προθεσμία (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Fouklev*, § 84). Βεβαίως, μπορεί να υπάρξουν καταστάσεις στις οποίες η εκτέλεση μιας απόφασης υπό την μορφή *restitution in integrum* (αυτούσιας απόδοσης) μπορεί να αποδειχθεί αδύνατη λόγω πραγματικών ή νομικών εμποδίων. Εν τούτοις, σε τέτοιες καταστάσεις, το Κράτος οφείλει, με καλή πίστη και με δική του πρωτοβουλία, να εξετάζει εναλλακτικές λύσεις όπως η χορήγηση μιας αποζημίωσης (*Cingilli Holding A.Ş. και Cingillioğlu κατά Τουρκίας* (επί της ουσίας), αριθ. 31833/06 και 37538/06, § 41, 21 Ιουλίου 2015).

51. Εν προκειμένω, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, με την απόφαση με αριθμό 367/1995 και την απόφαση με αριθμό 361/1997 αντίστοιχα, το μονομελές πρωτοδικείο και ο Άρειος Πάγος αναγνώρισαν την μητέρα των προσφευγόντων εξ αδιαιρέτου κυρία ενός οικοπέδου και διέταξαν τους παράνομους κατόχους του τελευταίου να το αποδώσουν. Με την απόφαση με αριθμό 400/1999 και την απόφαση με αριθμό 50/2000, το μονομελές πρωτοδικείο και το εφετείο Κρήτης απέρριψαν την ανακοπή η οποία είχε ασκηθεί από αυτούς που είχαν καταλάβει το οικόπεδο κατά της αίτησης την οποία είχε απευθύνει η μητέρα των προσφευγόντων προς την διοίκηση ζητώντας την επιτάχυνση της απόδοσης του οικοπέδου και την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών που υπήρχαν πάνω

σε αυτό. Η απόφαση με αριθμό 27/2007 του διοικητικού εφετείου, η οποία επιβεβαιώθηκε με την απόφαση με αριθμό 3355/2008 του Αρείου Πάγου, απέρριψε μία αίτηση ακύρωσης την οποία είχαν καταθέσει αυτοί που είχαν καταλάβει το οικόπεδο κατά της απόφασης με αριθμό 61/1998 του νομάρχη η οποία διέτασσε την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών επί του οικοπέδου.

52. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι, μετά την δημοσίευση αυτών των έξι δικαστικών αποφάσεων, το ιδιοκτησιακό καθεστώς του επιδίκου κεφαλαίου ήταν σαφές και ότι η υποχρέωση για τους παράνομους κατόχους να το αποδώσουν και να κατεδαφίσουν τις αυθαίρετες κατασκευές που υπήρχαν εκεί δεν άφηνε οποιαδήποτε αμφιβολία. Εν τούτοις, προκύπτει από την δικογραφία και από τις ενέργειες που ανέλαβαν οι παρανόμως κατέχοντες ότι οι τελευταίοι δεν είχαν την πρόθεση να συμμορφωθούν από μόνοι τους στις διατάξεις των αποφάσεων. Η συνδρομή του Κράτους, ως θεματοφύλακα της δημόσιας δύναμης, αποδείχθηκε συνεπώς απαραίτητη για την θέση σε εκτέλεση των πιο πάνω αναφερμένων αποφάσεων.

53. Το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι η διοίκηση έλαβε με δική της πρωτοβουλία ενόψει της εκτέλεσης των αποφάσεων αυτών. Έτσι, στις 13 Ιανουαρίου 1998, ο νομάρχης διέταξε την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών. Προκειμένου να εκτελεστεί η απόφαση αυτή, η διεύθυνση της πολεοδομίας Χανίων και η νομαρχιακή επιτροπή Χανίων εξέδωσαν το 2001, το 2002, το 2005 και το 2010 πολλές προκηρύξεις διαγωνισμού για να εξευρεθεί, μεταξύ των επιχειρήσεων δημοσίων έργων, ένας εργολάβος ο οποίος θα επιφορτιζόταν με την κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών. Εν τούτοις, όλες οι προκηρύξεις αυτές ήταν άκαρπες δεδομένου ότι καμία επιχείρηση δεν εκδήλωσε ενδιαφέρον για να συμμετάσχει στον διαγωνισμό.

54. Από την πλευρά τους, οι προσφεύγοντες ζήτησαν πολλές φορές – στις 5 Νοεμβρίου 2010, και στην συνέχεια στις 20 Ιουλίου, στις 27 Οκτωβρίου, στις 31 Οκτωβρίου και στις 15 Δεκεμβρίου 2011 – από τις αρχές να λάβουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να επιταχυνθεί η διαδικασία κατεδάφισης. Η Κυβέρνηση δεν θα μπορούσε συνεπώς να επικαλεστεί βάσιμα μία ολιγορία των προσφευγόντων στο να ζητήσουν την αναγκαστική εκτέλεση των εν λόγω δικαστικών αποφάσεων.

55. Όμως, αυτή η κατεδάφιση των αυθαιρέτων κατασκευών συνιστούσε το προοίμιο της απόδοσης της επίδικης ιδιοκτησίας στους προσφεύγοντες διότι, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς των τελευταίων, οι οποίοι δεν διαψεύστηκαν από την Κυβέρνηση, αυτοί που κατείχαν παρανόμως κατοικούσαν εκεί και οι απόπειρες των αστυνομικών να τους απομακρύνουν είχαν αποτύχει, αφού είχαν δεχθεί πυροβολισμούς οι οποίοι είχαν τραυματίσει έναν αστυνομικό. Κάτω από τις συνθήκες αυτές, το επιχείρημα της Κυβέρνησης σύμφωνα με το οποίο οι προσφεύγοντες είχαν την ευθύνη να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για να αποβάλουν τους παρανόμως κατέχοντες είναι απολύτως αβάσιμο. Επιπρόσθετα, το Δικαστήριο σημειώνει ότι, μετά την απόφαση με αριθμό 61/1998 του νομάρχη, δεν επιδόθηκε οποιαδήποτε όχληση στον Π.Ο. διατάσσοντάς τον να προβεί στην κατεδάφιση.

56. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι μία καθυστέρηση στην εκτέλεση μιας απόφασης μπορεί να δικαιολογηθεί κάτω από αυτές τις ιδιαίτερες περιστάσεις, η καθυστέρηση όμως δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια μία προσβολή στην ίδια την ουσία του δικαιώματος το οποίο προστατεύεται από το άρθρο 6 § 1 της Σύμβασης (*Immobiliare Saffi κατά Ιταλίας* [GC], αριθ. 22774/93, § 74, CEDH 1999-V, και *Burdov κατά Ρωσίας*, αριθ. 59498/00, § 35, 7 Μαΐου 2002). Όμως, εν προκειμένω, διαπιστώνει ότι οι αρχές δεν κατόρθωσαν, επί ένα πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα, να δώσουν συνέχεια στις αποφάσεις οι οποίες εκδόθηκαν υπέρ των προσφευγόντων ούτε να προτείνουν στους τελευταίους εναλλακτικές λύσεις (πιο πάνω αναφερόμενη απόφαση *Cingilli Holding A.Ş. και Cingillioğlu*).

57. Συνεπώς, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

2. Άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1

58. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι ισχυρισμοί των διαδίκων υπό το πρίσμα του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 της Σύμβασης συγχέονται με εκείνους οι οποίοι προβλήθηκαν υπό το πρίσμα του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης.

59. Λαμβάνοντας υπόψη το συμπέρασμα το οποίο διατυπώθηκε στην πιο πάνω παράγραφο 53, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν είναι αναγκαίο να εξεταστεί χωριστά αυτή η αιτίαση υπό το πρίσμα του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1.

II. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

60. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης:

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

61. Οι προσφεύγοντες ζητούν 300.000 ευρώ (EUR) για την υλική ζημία και 100.000 EUR για την ηθική βλάβη που εκτιμούν ότι υπέστησαν.

62. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι προσφεύγοντες δεν έχουν δικαίωμα για οποιοδήποτε ποσό για την υλική ζημία και για την ηθική βλάβη. Εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες δεν απέδειξαν ότι ήταν οι κληρονόμοι της μητέρας τους για να μπορούν να αξιώσουν μία αποζημίωση για την απώλεια της χρήσης της ιδιοκτησίας τους κατά την διάρκεια του επιδίκου χρονικού διαστήματος. Ακόμη και αν υποθεθεί ότι είναι οι κληρονόμοι της μητέρας τους, η έκταση για την οποία τα δικαστήρια αναγνώρισαν την μητέρα τους κυρία δεν υπερβαίνει τα 166,60 τετραγωνικά μέτρα. Όμως, σύμφωνα με το δημόσιο ταμείο Χανίων, η αξία ανά τετραγωνικό μέτρο του οικοπέδου αυτού είναι 3,37 EUR, γεγονός που σημαίνει ότι η συνολική αξία του οικοπέδου είναι 561 EUR. Κατά την γνώμη της Κυβέρνησης, η διαπίστωση μιας ενδεχόμενης παραβίασης θα συνιστούσε επαρκή ικανοποίηση.

63. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει την καλώς καθιερωμένη νομολογία του σύμφωνα με την οποία, σε περίπτωση παραβίασης του άρθρου 6 της Σύμβασης, πρέπει να τοποθετείται ο προσφεύγων, όσο το δυνατόν περισσότερο, σε μία κατάσταση αντίστοιχη με εκείνη στην οποία αυτός θα ευρισκόταν αν δεν είχε μεσολαβήσει παράλειψη ως προς τις απαιτήσεις της διάταξης αυτής (*Lungoci κατά Ρουμανίας*, αριθ. 62710/00, § 55, 26 Ιανουαρίου 2006). Μία απόφαση η οποία διαπιστώνει μία παραβίαση επισύρει για το εναγόμενο Κράτος την νομική

υποχρέωση, όχι μόνον να καταβάλει στον ενδιαφερόμενο τα ποσά που επιδικάστηκαν ως δίκαιη ικανοποίηση, αλλά και να επιλέξει, κάτω από τον έλεγχο της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης, τα γενικά μέτρα και/ή, εφόσον συντρέχει περίπτωση, τα ατομικά μέτρα τα οποία πρέπει να ληφθούν μέσα στην εθνική έννομη τάξη του προκειμένου να παύσει η παραβίαση που διαπιστώθηκε από το Δικαστήριο και να εξαλειφθούν στο μέτρο του δυνατού οι συνέπειές της, κατά τρόπο ώστε να αποκατασταθεί όσο τούτο είναι δυνατόν η προτεραία αυτής κατάσταση (*Παescu και λοιποί κατά Μολδαβίας και Ρωσίας* [GC], αριθ. 48787/99, § 487, CEDH 2004-VII).

64. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι διάδικοι δεν του προσκόμισαν επαρκή στοιχεία στα οποία να μπορεί να βασιστεί για να επιδικάσει μία αποζημίωση για υλική ζημία στους προσφεύγοντες. Εν τούτοις, υπενθυμίζει εξ αρχής την πάγια θέση ότι η εκτέλεση μιας εθνικής απόφασης παραμένει η επανόρθωση η πλέον προσήκουσα στην περίπτωση των παραβιάσεων του άρθρου 6 όπως αυτή που διαπιστώθηκε εν προκειμένω (*Gerasimov και λοιποί κατά Ρωσίας*, αριθ. 29920/05 και 10 άλλες, § 198, 1^η Ιουλίου 2014, και *Kalinkin και λοιποί κατά Ρωσίας*, αριθ. 16967/10 και 20 άλλες, § 55, 17 Απριλίου 2012). Λαμβανομένου υπόψη του συμπεράσματός του στην πιο πάνω παράγραφο 57, θεωρεί συνεπώς ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να εγγυάται, με κατάλληλα μέτρα, την εκτέλεση χωρίς καθυστέρηση των αποφάσεων αριθ. 367/1995 του μονομελούς πρωτοδικείου Χανίων και αριθ. 361/1997 του Αρείου Πάγου.

65. Όσον αφορά την ηθική βλάβη, το Δικαστήριο εκτιμά ότι οι προσφεύγοντες έχουν προδήλως υποστεί μία στενοχώρια λόγω της μη εκτέλεσης των αποφάσεων που τους αφαιρούσαν. Αποφαινόμενο σύμφωνα με την αρχή της επιείκειας, το Δικαστήριο τους επιδικάζει από κοινού 12.000 EUR για την ηθική βλάβη.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

66. Οι προσφεύγοντες αξιώνουν 45.000 EUR για τα έξοδα και την δικαστική δαπάνη στα οποία υποστηρίζουν ότι υποβλήθηκαν μέσα στο πλαίσιο των διαδικασιών που διεξήχθησαν ενώπιον των πολιτικών και των διοικητικών

δικαστηρίων καθώς και ενώπιον της διοίκησης με στόχο να επιτευχθεί η εκτέλεση των αποφάσεων που τους αφορούσαν.

67. Η Κυβέρνηση θεωρεί ότι οι προσφεύγοντες δεν δικαιούνται οποιαδήποτε αποζημίωση διότι δεν προσκόμισαν τα αναγκαία δικαιολογητικά.

68. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι προσφεύγοντες δεν ικανοποίησαν τις απαιτήσεις οι οποίες απορρέουν από το άρθρο 60 του Κανονισμού του, ήτοι να υποβάλουν αξιώσεις κοστολογημένες, αναλυμένες ανά κατηγορία και συνοδευόμενες από τα κατάλληλα δικαιολογητικά. Δεν τους επιδικάζει συνεπώς κάποιο ποσό για την αιτία αυτή.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

69. Το Δικαστήριο κρίνει προσηκόν να ευθυγραμμίσει το επιτόκιο των τόκων υπερημερίας με το επιτόκιο της οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ, ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κηρύσσει την προσφυγή παραδεκτή,*
2. *Αποφαίνεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 § 1 της Σύμβασης,*
3. *Αποφαίνεται ότι δεν συντρέχει λόγος χωριστής εξέτασης της αιτίας της η οποία διατυπώθηκε στο επίπεδο του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1,*
4. *Αποφαίνεται, ομόφωνα,*
 - (α) ότι το εναγόμενο Κράτος οφείλει να καταβάλει από κοινού στους προσφεύγοντες, εντός προθεσμίας τριών μηνών από την ημερομηνία κατά την οποία η απόφαση θα καταστεί τελεσίδικη σύμφωνα με το άρθρο 44 § 2 της Σύμβασης, το ποσό των 12.000 EUR (δώδεκα χιλιάδων ευρώ), πλέον οποιουδήποτε ποσού που μπορεί να οφείλεται για τον φόρο επί του ποσού αυτού, για την ηθική βλάβη,
 - (β) ότι από την λήξη της πιο πάνω προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, τα ποσά αυτά θα προσαυξηθούν με έναν απλό τόκο με επιτόκιο ίσο προς εκείνο της οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένο κατά τρεις εκατοστιαίες μονάδες.

5. *Απορρίπτει το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης κατά τα λοιπά.*

Συντάχθηκε στα γαλλικά και στην συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 26 Μαρτίου 2020, κατ'εφαρμογήν του άρθρου 77 §§ 2 και 3 του κανονισμού του Δικαστηρίου.

(υπογραφή)

Renata Degener

Αναπληρώτρια Γραμματέας

(υπογραφή)

Armen Harutyunyan

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση του συνημμένου

εγγράφου από τα γαλλικά.

Αθήνα, 11 Μαΐου 2020

Ο μεταφραστής

Αλέξανδρος Πετρουτσόπουλος